

VEJLEDNING TIL PARADIGME FOR SAMFUNDSANSVAR VED UDBUD EFTER FORSYNINGSVIRKSOMHEDSDIREKTIVET

1. INDLEDNING

Foreningen for Byggeriets Samfundsansvar (FBSA) har udviklet et paradigme, der hjælper bygherrer med at sætte fokus på samfundsansvar, når der udbydes byggeprojekter. Nærværende vejledning har til formål at give læseren et overblik over paradigmet og inspiration til, hvordan paradigmet kan anvendes. Bemærk, at dette paradigme vedrører udbud omfattet af forsyningsvirksomhedsdirektivet¹ og den danske implementering heraf i implementeringsbekendtgørelsen². Der findes tilsvarende paradigmer for henholdsvis udbud omfattet af tilbudsloven, udbudsloven og for private bygherrer. På tværs af alle paradigmer anvendes så vidt muligt ensartede krav og procedurer med henblik på at sikre genkendelighed for entreprenører og rådgivere, og herved tilstræbe lavere transaktionsomkostninger.

Paradigmet skal bidrage til, at udbydere af byggeprojekter stiller de rigtige spørgsmål og krav til deres entreprenører. *Paradigmet kan endvidere anvendes som inspiration for indkøb af rådgiverydelser, herunder særligt punkt 3.1, 3.5 og 3.6 nedenfor.* Formålet er at understøtte konkrete og praktiske dialoger om, hvad det indebærer at have et tilstrækkeligt beredskab til at tackle risici i forhold til samfundsansvar. Som det fremgår af det følgende, indeholder forsyningsvirksomhedsdirektivet og implementeringsbekendtgørelsen dog visse begrænsninger i adgangen til en sådan dialog.

¹ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2014/25/EU af 26. februar 2014 om fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester og om ophævelse af direktiv 2004/17/EF

² Bekendtgørelse nr. 1624 af 15. december 2015 om fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester

20. marts 2017

Særligt i relation til klausuler er foreslået den fremgangsmåde, at entreprenøren inden kontraktunderskrift skal medvirke til at afdække den konkrete udmøntning af de krav, som fremgår af kontraktbestemmelsen. I paradigmet er denne løsning anvendt ved arbejdsklausulen og lærlingeklausulen, men princippet kan videreføres til andre klausuler også. Ordregiver bør dog overveje, om entreprenøren i det enkelte tilfælde hensigtsmæssigt kan forventes at redegøre for den konkrete udmøntningen af et givent krav så tidligt i processen. I visse tilfælde vil det eksempelvis forudsætte, at en entreprenør og underentreprenør har indgået nærmere aftale om det pågældende forhold.

En drøftelse om paradigmets dialogpunkter med den pågældende entreprenør kan give en klar indikation af, om entreprenøren arbejder målrettet og bevidst med samfundsansvar. Som et alternativ til den netop ovenfor nævnte ordning kan ordregiver også i en række tilfælde vælge at lade en dialog om samfundsansvar indgå i forhandlingsprocessen med alle tilbudsgivere, når der gøres brug af forsyningsvirksomhedsdirektivets muligheder for "udbud med forhandling". Her kan ordregiver tidligere i forløbet indlede en drøftelse med alle de potentielle entreprenører om, hvordan krav til samfundsansvar kan udmøntes og optimeres i de endelige tilbud inden udpegning af vinderen af udbuddet. Ordregiver skal dog i den forbindelse være særligt opmærksom på at gøre det gennemsigtigt for alle, i hvilket omfang et givent forhold indgår i bedømmelsen af de enkelte tilbud.

Enkelte bygherrer har allerede iværksat initiativer, der på visse punkter er mere ambitiøse, end dette paradigme lægger op til. For disse bygherrer kan nærværende dokument tjene som en tjekliste ved udvælgelse af potentielle entreprenører.

Paradigmets dialogpunkter er udarbejdet, så de spiller sammen med og eksemplificerer FBSA's charter.

Samfundsansvar er defineret ved FN's Global Compact, som foreningen har sammenfattet i seks principper, der er særligt relevante for danske byggeprojekter:

- Princip 1: *Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes.*
- Princip 2: *Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar.*
- Princip 3: *Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter.*
- Princip 4: *Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger.*
- Princip 5: *Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold.*
- Princip 6: *Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis.*

20. marts 2017

Ved udarbejdelse af paradigmet har det været hensigten, at de seks principper så vidt muligt skal bruges aktivt i udbudsprocessen. Ordregiver kan vælge at anvende alle elementerne i nærværende paradigme, eller efter eget valg udpege de bedste eller mest relevante for den pågældende opgave.

Paradigmet består af følgende dokumenter:

- Nærværende vejledning.
- Forslag til formulering af egnethedskrav i udbudsbekendtgørelse³.
- Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler.
- Klausuler.

Nedenfor i afsnit 2 findes først en beskrivelse af de retlige rammer for at inddrage principper om samfundsansvar i en udbudsproces. Herefter beskrives i afsnit 3 de 6 principper hver for sig, og hvordan disse principper konkret kan indgå i udbudsprocessen.

2. INDDRAGELSE AF PRINCIPPER OM SAMFUNDSANSVAR I EN UDBUDSPROCES

Forsyningsvirksomhedsdirektivet og implementeringsbekendtgørelsen stiller visse betingelser for, hvordan et princip om samfundsansvar kan indarbejdes i en udbudsproces. I den forbindelse skelnes mellem følgende kategorier af vilkår, ordregiver kan tillægge betydning ved en udbudspligtig kontrakt:

- Udelukkelsesgrunde, egnethedskrav og eventuelle udvælgelseskriterier (herefter samlet benævnt "egnethedskrav"), som vedrører entreprenørens *generelle forhold og ressourcer*, og vurderingen af, hvilke entreprenører, der kan afgive tilbud,
- Konkurrenceparametre, som vedrører bedømmelsen af entreprenørens tilbud på *den konkrete opgave*, samt
- Klausuler, som fastlægger de konkrete *vilkår for kontraktens gennemførelse*, og som ikke har betydning for vurdering af de enkelte tilbud eller tilbudsgivere.

Ovenstående liste er udtømmende, idet en ordregiver *ikke* kan inddrage andre forhold i udbudsprocessen end de her nævnte.

³ Bemærk, at paradigmeskabelonen er baseret på EU-skabelonen for udbud omfattet af udbudsloven. Ved udbud omfattet af forsyningsvirksomhedsdirektivet skal anvendes EU-skabelonen for udbud omfattet af dette direktiv. Paradigmeskabelonen for udbud omfattet af udbudsloven kan dog anvendes til inspiration for, hvordan EU-skabelonen for udbud omfattet af forsyningsvirksomhedsdirektivet kan udfyldes. Dog bør henvisningerne til udbudsloven for ordregivende myndigheder, som beskrevet i forsyningsvirksomhedsdirektivets artikel 3, for god ordens skyld suppleres af en henvisning til implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, hvoraf det fremgår, at udbudslovens §§ 135-138 om udelukkelsesgrunde og self-cleaning, samt § 177, stk. 5 om udelukkelse af underleverandører tilsvarende finder anvendelse ved udbud omfattet af forsyningsvirksomhedsdirektivet. For så vidt angår Ordregivende enheder, der ikke er en ordregivende myndighed bør henvisningerne til udbudsloven i stedet suppleres af en henvisning til implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 2.

20. marts 2017

Konkurrenceparametre og klausuler skal vedrøre den konkrete opgave og må ikke angå generelle forhold hos entreprenøren. Samme krav gælder ikke for egnethedskrav, omend de generelt formulerede krav til egnethed dog skal være relevante og proportionale for den pågældende kontrakt.

Samfundsansvar kan inddrages i form af både egnethedskrav, konkurrenceparametre og klausuler. Det er dog FBSA's erfaring, at bløde konkurrenceparametre har tilbøjelighed til at træde i baggrunden i forhold til de økonomiske, hvorfor denne vejledning primært søger at inspirere til hvordan samfundsansvar kan inddrages i egnethedsvurderingen og som klausuler. Egnethedskrav har endvidere den fordel, at entreprenørerne allerede tidligt i processen skal tage stilling til og beskrive de relevante forhold. Ordregivere opfordres imidlertid til at påse, at kravene til entreprenørerne i ansøgnings- og/eller tilbudsfasen ikke medfører unødigt høje transaktionsomkostninger.

Uanset hvilken fremgangsmåde en ordregiver anvender, skal al inddragelse af samfundsansvar ske under iagttagelse af det udbudsretlige princip om proportionalitet. Krav til entreprenørerne må således ikke være uforholdsmæssigt byrdefulde sammenholdt med det hensyn, som ordregiver søger at opnå med kravet, ligesom ordregiver skal afstå fra at stille krav til entreprenøren, som ikke vedrører den pågældende kontrakt. Særligt bør klausuler og tilhørende kontrolmekanismer anvendes med omhu efter en risikobaseret tilgang. Uproportionelle krav til entreprenøren medfører unødige omkostninger for både ordregiver og entreprenøren og kan endvidere udgøre en overtrædelse af Forsyningsvirksomhedsdirektivet

For hvert af de 6 principper fokuseres derfor i det følgende på muligheden for at inddrage det pågældende princip som egnethedskrav eller klausuler. Muligheden for brug af konkurrenceparametre for samfundsansvar er dog også berørt.

Generelt om egnethedskrav bemærkes, at det følger af implementeringsbekendtgørelsens § 10, at udbudslovens §§ 135-138 om udelukkelsesgrunde og self-cleaning, samt § 177, stk. 5 om udelukkelse af underleverandører tilsvarende finder anvendelse ved udbud omfattet af forsyningsvirksomhedsdirektivet. For ordregivere, der ikke er en ordregivende myndighed, jf. forsyningsvirksomhedsdirektivets artikel 3, gælder dog den modifikation, at det er valgfrit, om de nævnte regler i udbudsloven anvendes. Uanset denne valgfrihed lægger dette paradigme op til, at de nævnte regler i udbudsloven anvendes, idet dette – som beskrevet i afsnit 1 ovenfor - sikrer en hensigtsmæssig ensartethed på tværs af udbudsprocesser.

Tilsvarende lægger nærværende paradigme op til en konsekvent anvendelse af dokumentet for så vidt angår det fælles europæiske udbudsdokument (ESPD), hvor anvendelsen heraf er valgfri for visse ordregivere i relation til ansøgers eller tilbudsgivers dokumentation for blandt andet af, at ansøger eller tilbudsgiver ikke er omfattet af en udelukkelsesgrund.

20. marts 2017

Etablering af beredskab for samfundsansvar hos entreprenører, der ellers er udelukket fra at deltage i udbud

I relation til egnethedskrav i form af udelukkelsesgrunde bemærkes, at udbudsloven, der trådte i kraft 1. januar 2016, har introduceret dialog- og udviklingsværktøjet 'self-cleaning' i lovens § 138. Det følger som beskrevet af bekendtgørelsen § 10, stk. 1, nr. 2, at denne bestemmelse i udbudsloven finder anvendelse ved udbud efter reglerne i forsyningsvirksomhedsdirektivet. En entreprenør, der er omfattet af en udelukkelsesgrund, er berettiget til at foretage "self-cleaning" med den virkning, at entreprenøren alligevel ikke udelukkes fra deltagelse i det pågældende udbud. Dette gælder eksempelvis også i en situation, hvor entreprenøren tidligere har gjort sig skyldig i væsentlige overtrædelser af arbejds-klausuler eller andre sociale klausuler.

I praksis skal ordregiveren rette henvendelse til den pågældende entreprenør, der ønsker at deltage i udbudsprocessen, og anmode denne om at fremsende dokumentation for sin pålidelighed inden for en passende frist.

Dokumentationen kan enten vise, at entreprenøren (alligevel) ikke er omfattet af den pågældende udelukkelsesgrund, eller de foranstaltninger, som entreprenøren har truffet for at sikre, at overtrædelserne ikke gentages.

De foranstaltninger, der skal sikre, at overtrædelserne ikke gentages, indebærer, at entreprenøren:

- 1) i fornødent omfang har dokumenteret, at entreprenøren har ydet den erstatning, denne er blevet pålagt, eller har påtaget sig at yde erstatning for eventuelle tab som følge af sine handlinger,
- 2) i fornødent omfang har gjort indgående rede for forholdene og omstændighederne gennem et aktivt samarbejde med undersøgelsesmyndighederne, og
- 3) har truffet passende konkrete tekniske, organisatoriske og personale-mæssige foranstaltninger for at forebygge yderligere overtrædelser.

Betingelserne finder alene anvendelse, såfremt de er relevante for den pågældende overtrædelse.

Særligt betingelse nr. 3 kan give anledning til tvivl. Foranstaltningerne vil dog formentlig ofte omfatte afskedigelse eller omplacering af de ansvarlige medarbejdere og indførelse af kontrol- og rapporteringssystemer rettet mod den pågældende opgaveudførelse.

Det beror på en konkret vurdering fra ordregiver, om entreprenøren på tilstrækkelig vis har dokumenteret dennes pålidelighed. Hvis ordregiver vurderer, at entreprenøren ikke har fremsendt tilstrækkelig dokumentation, skal dette begrundes.

20. marts 2017

3. DE 6 PRINCIPPER

3.1 Princip 1. Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes

Egnethedskrav

- Ordregiver er forpligtet⁴ til at udelukke entreprenører, der ved endelig dom er dømt eller har accepteret bødeforlæg i en eller flere af nedenstående kategorier. Det samme gælder, såfremt handlingen er begået af et medlem af entreprenørens bestyrelse, direktion eller tilsynsråd:
 - Grovere tilfælde af bestikkelse eller svig
 - Hvidvaskning af penge
 - Terrorhandlinger og finansiering af terror
 - Børnearbejde og menneskehandel
- Udelukkelsen gælder i 4 år og sker med ordregivers henvisning til udelukkelsesgrundene i udbudsloven § 135, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1. Se forslag til formulering i udbudsbekendtgørelsens punkt VI.3).
- Ordregiver er endvidere efter udbudslovens § 135, stk. 3, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1 forpligtet⁵ til at udelukke entreprenører, der har ubetalt, forfalden gæld på 100.000 kr. eller derover til offentlige myndigheder vedrørende skatter og afgifter og lignende. Tilsvarende skal ordregiver afvise entreprenører efter udbudslovens § 136 stk. 1, nr. 1, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1. hvor ordregiver kan påvise en interessekonflikt, som ikke på anden vis kan afhjælpes. Se forslag til formulering i udbudsbekendtgørelsens punkt VI.3).
- Ordregiveren kan endvidere vælge at udelukke entreprenører, såfremt ordregiver kan påvise, at entreprenøren er i en eller flere af følgende situationer:
 - Entreprenøren har tilsidesat gældende forpligtelser inden for det miljø-, social- eller arbejdsretlige område i henhold til EU-retten, national lovgivning, kollektive aftaler mv.
 - Entreprenøren har i forbindelse med udøvelsen af sit erhverv begået alvorlige forsømmelser, der sår tvivl om entreprenørens integritet.

⁴ og ⁵ En ordregivende enhed, der ikke er en ordregivende myndighed, jf. forsyningsvirksomhedsdirektivets artikel 3, er som beskrevet i afsnit 2 berettiget, men ikke forpligtet, til at anvende de nævnte egnethedskrav.

20. marts 2017

- Entreprenøren har indgået en ulovlig konkurrenceforvridende aftale
- Entreprenøren har væsentligt misligholdt en tidligere offentlig kontrakt, kontrakt med en forsyningsvirksomhed eller koncessionskontrakt, og misligholdelsen har medført den pågældende kontrakts ophævelse eller en lignende sanktion. Overtrædelsen kan eksempelvis bestå i overtrædelse af sociale klausuler i andre offentlige kontrakter.
- Ordregiveren kan stille krav om, at tilbudsgivere og ansøgere skal erklære i ansøgningen eller tilbuddet, at eventuelle underleverandører ikke er udelukket af de ovennævnte grunde, og at de i modsat fald skal erstattes.
- Såfremt ordregiveren ønsker at udelukke sådanne entreprenører fra deltagelse i udbudsprocessen, sker dette ved at anføre i udbudsbekendtgørelsen og udbudsbetingelserne, at ordregiver anvender de frivillige udelukkelsesgrunde i udbudslovens § 137, stk. 1 nr. 1, 3, 4 og 5, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1. Udelukkelsen sker i så fald i 2 år, fra den alvorlige forømmelse (eller de øvrige forhold, der er tale om) fandt sted. Se forslag til formulering i udbudsbekendtgørelsens punkt VI.3).
- Reglerne om self-cleaning beskrevet ovenfor under afsnit 2 finder anvendelse.

Klausuler

- Ordregiver kan fastsætte klausuler, der pålægger entreprenøren at tiltræde eksempelvis charteret for FBSA, FN's Global Compact, ISO 26000 eller lignende eller overholde principperne heri i forbindelse med udførelse af den pågældende kontrakt. Se eksempel i dokumentet Klausuler afsnit 1.

3.2 **Princip 2. Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar**

Egnethedskrav

- Ordregiver er berettiget til at fastsætte krav om, at entreprenøren dokumenterer sin tekniske formåen ved angivelse af den forvaltning af forsyningskæden og de eftersporingsystemer, entreprenøren kan anvende ved gennemførelse af kontrakten. Det betyder eksempelvis, at ordregiveren kan kræve en beskrivelse af den måde, som entreprenøren vil administrere og kontrollere underleverandørkæden. Entreprenørens besvarelse kan i denne forbindelse vedrøre den person hos entreprenøren, der har kontrollen med underleverandørerne og deres opgaver, og de konkrete kontrolforanstaltninger hos entreprenøren, der skal sikre, at underleverandørkæden udfører opgaverne i overensstemmelse med kontrakten og herunder

20. marts 2017

bestemmelserne om samfundsansvar. Bemærk, at ordregiver for at styrke gennemsigtigheden i udbudsproceduren bør fastsætte mindstekrav til niveauet i den ordning, som Entreprenøren tilbyder. Se forslag til formulering i udbudsbekendtgørelsens punkt III.1.3). Ordregiver bør endvidere sikre sig, at Entreprenøren i kontrakten er forpligtet til at efterleve den beskrevne ordning i kontraktperioden. I samme forbindelse vil det være nærliggende i kontrakten at angive entreprenørens pligt til at oplyse om navn, kontaktoplysninger samt juridisk repræsentant for de underentreprenører, der benyttes i forbindelse med udførelse af kontrakten, jf. udbudslovens § 177, stk. 2 og implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 3.

Klausuler

- Se forslag til kontraktbestemmelse i dokumentet 'klausuler' punkt 2, der ekspliciterer, at entreprenøren er ansvarlig for, at underentreprenører udfører de relevante arbejder i overensstemmelse med kontraktens vilkår.

3.3 **Princip 3. Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter**

Egnethedskrav

- Se forslag under punkt 3.2. Princippet er for generelt til selvstændig inddragelse i udbudsprocessen som et egnethedskrav. I stedet kan ordregiver anvende paradigmets vedlagte "Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler". Skemaet udfyldes af de vindende tilbudsgiver inden kontraktunderskrift med henblik på at etablere en dialog mellem parterne om, *hvordan* entreprenøren vil opfylde de sociale klausuler, der fremgår af kontrakten. Denne opmærksomhed på klausulernes konkrete udmøntning har foruden et præventivt formål også den fordel, at parterne herved opnår enighed om et gennemsigtigt og let anvendeligt grundlag for en eventuel senere vurdering af, om entreprenørens efterfølgende dispositioner er i overensstemmelse med de pågældende sociale klausuler.

Klausuler

- Se forslag under punkt 3.2. Princippet er for generelt til selvstændig inddragelse i udbudsprocessen.

3.4 **Princip 4. Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger**

Egnethedskrav

- Miljøkrav vil ofte fastsættes som kontraktkrav, men ordregiver kan også vælge at fastsætte egnethedskrav om miljøstyringsforanstaltninger og/eller miljøledelsessystemer over for ansøgerne eller tilbudsgiverne. Bemærk, at ordregiver i så fald med det formål at styrke gennemsigtigheden i udbudsproceduren bør fastsætte mindstekrav til niveauet for de foranstaltninger og/eller systemer, som entreprenøren tilbyder.

20. marts 2017

Konkurrenceparameter

- Ordregiver kan fastsætte konkurrenceparametre, der tager højde for livscyklusomkostninger ved anvendelse af tildelingskriteriet "omkostninger" eller "bedste forhold mellem pris og kvalitet".
- Ordregiver kan endvidere fastsætte konkurrenceparametre om bæredygtige løsninger - eksempelvis jordhåndtering i forbindelse forurenede jord.

Klausuler

- Ordregiver er berettiget til at fastsætte konkrete kontraktvilkår, som vedrører miljøkrav, der er relevante for udførelse af den pågældende opgave, blot dette ikke fører til en kunstig indskrænkning af konkurrencen. Kravene er vanskelige at formulere som generelle eksempler, men kan fx angå affaldsminimering eller ressourceeffektivitet i det konkrete projekt.
- Ordregiver kan ligeledes fastsætte krav om, at det pågældende byggeri skal kunne certificeres med relevante miljøcertifikater - eksempelvis DGBN, BREEAM eller LEED.

3.5 **Princip 5. Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold**Egnethedskrav

- Ordregiver kan vælge at udelukke entreprenører, der har tilsidesat gældende forpligtelser inden for det miljø-, social- eller arbejdsretlige område i henhold til EU-retten, national lovgivning, kollektive aftaler mv.
- Ordregiver kan vælge at udelukke entreprenører, som har misligholdt en tidligere offentlig kontrakt, kontrakt med en forsyningsvirksomhed eller koncessionskontrakt og misligholdelsen har medført den pågældende kontrakts ophævelse eller en lignende sanktion. Overtrædelsen kan eksempelvis bestå i overtrædelse af sociale klausuler om ansættelses- og arbejdsforhold i andre offentlige kontrakter.
- Såfremt ordregiveren ønsker at anvende de to ovenfor nævnte udelukkelsesgrunde, sker dette ved at anføre i udbudsbekendtgørelsen og udbudsbetingelserne, at ordregiver anvender de frivillige udelukkelsesgrunde i udbudslovens § 137, stk. 1 nr. 1 og 5, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1. Udelukkelsen sker i så fald i 2 år, fra datoen for den relevante hændelse eller handling. Se forslag til formulering i udbudsbekendtgørelsens punkt VI.3).
- Reglerne om self-cleaning beskrevet ovenfor under afsnit 2 finder anvendelse.

20. marts 2017

Konkurrenceparameter

- Ordregiver kan fastsætte et konkurrenceparameter for hvor stor en andel af arbejdet, som udføres af elever/lærlinge. Dette forudsætter, at tildelingskriteriet er "bedste forhold mellem pris og kvalitet". (Kriteriet kan eksempelvis udformes således, at "Ordregiver vil evaluere tilbuddene i forhold til underkriteriet "Andel af arbejde omfattet af aftalen, som udføres af elever/lærlinge" på grundlag af den procentsats, som tilbudsgiver har angivet i tilbuddet. Procentsatsen indikerer den andel af de samlede arbejder regnet i timer, som udføres af elever/lærlinge. En høj procentsats giver en højere point-score end en lav procentsats.")

Ordregiver kan desuden fastsætte et konkurrenceparameter for arbejdsmiljøet, som eksempelvis belønner forslag til den bedst mulige håndtering af sikkerhed på byggepladsen.

Klausuler

- Ordregiver kan anvende en lærlingeklausul for at understøtte, at entreprenøren beskæftiger lærlinge. Kravet bør fastsættes under hensyn til en konkret vurdering af, hvor meget lærlingerelevant arbejde den pågældende kontrakt indeholder. Ordregiver kan i den forbindelse overveje, om lærlingeklausulen bør tilpasses således, at kravet også kan opfyldes ved anvendelse af elever og/eller praktikanter. Se forslag til formulering af lærlingeklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 3
- Ordregiver kan overveje at tilpasse lærlingeklausulen med en bonus således, at entreprenøren belønnes for at anvende flere lærlinge end klausulen ellers foreskriver.
- Ordregiver kan også vælge at indgå en eller flere frivillige partnerskabsaftaler med henblik på at etablere flere lærlingepladser som et alternativ til lærlingeklausuler. Læs eventuelt mere herom hos [Dansk Byggeri](#).
- Ordregiver kan anvende en arbejdsklausul, der pålægger entreprenøren at tilbyde de medarbejdere, der udfører arbejder omfattet af kontrakten, visse løn- og ansættelsesvilkår. Se forslag til formulering af arbejdsklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 4. Forslaget er baseret på Beskæftigelsesministeriets opdaterede ILO 94-klausul i Vejledning til cirkulære om arbejdsklausuler i offentlige kontrakter (2014), dog med følgende tilpasninger:
 - (Dette punkt er blevet præciseret pr. 03.10.17.) Udgangspunktet i arbejdsklausuler er traditionelt, at entreprenører hæftet ubetinget for underentreprenørers overtrædelser af arbejdsklausulen. Kædeansvaret kan imidlertid også tilpasses således, at overtrædelser af arbejdsklausulen hos underentreprenører ikke sanktioneres, hvis entreprenøren kan dokumentere, at denne har udvist rettidig omhu, og med passende foranstaltning har ydet en væsentlig indsats for at undgå overtrædelse af arbejdsklausulen hos den pågældende underentreprenør. Såfremt

20. marts 2017

arbejdsklausulens stk. 4 medtages, vil kædeansvaret kun iværksættes overfor leverandører, der ikke har vist rettidig omhu. Såfremt stk. 4 udelades, er kædeansvaret gældende for alle entreprenører, uanset deres foranstaltninger for at undgå overtrædelse af arbejdsklausulen.

- EU-retten forhindrer, at en ordregiver stiller krav om danske løn- og ansættelsesvilkår for arbejde, der udføres i udlandet. Klausulen er tilpasset i overensstemmelse med EU-retten, så den alene regulerer arbejde udført i Danmark. Klausulen kan dermed også anvendes for aftaler, hvor en del af arbejdet udføres uden for Danmarks grænser (fx hvor betonelementer tilvirkes i Polen). Ordregiver skal dog være opmærksom på, at klausulen som en konsekvens af ovenstående ikke stiller krav til løn- og ansættelsesvilkår for arbejde udført i udlandet.
- Klausulen har et øget antal muligheder for dokumentation af, at klausulen er overholdt. Vi henviser dog til det i afsnit 2 anførte om anvendelse af kontrolforanstaltninger med omhu efter en risikobaseret tilgang. Ordregiver kan endvidere overveje, om det konkret vil være aktuelt at entreprenøren dokumenterer skattebetalinger, som anført i klausulen. Afhængigt af denne vurdering kan teksten tilpasses i klausulen.
- Klausulen tager højde for det persondataretlige samtykke, som er en forudsætning for entreprenørens (lovlige) dokumentation for, at klausulen er overholdt.
- Klausulen giver mulighed for samspil med det eksisterende fagretlige tvisteløsningssystem.
- Klausulen sikrer, at entreprenører, der har tegnet overenskomst, ikke stilles ringere end entreprenører, der ikke har tegnet overenskomst.
- Klausulen har et køreklart forslag til dagbod.
- Ordregiver kan fastsætte særlige krav mv. til arbejds miljø for at understøtte en sikker tilrettelæggelse af arbejdet. Dette er et stort og selvstændigt emne, som en række andre parter har arbejdet med at udvikle værktøjer for. Vi henviser til inspiration til [dette](#) værktøj for sikkerhedsmæssige krav på FSBA's hjemmeside.

20. marts 2017

3.6 Princip 6. Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis

Egnethedskrav

- Det følger udbudslovens § 135, stk. 1, nr. 1-3, og 5, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, at entreprenører, der deltager i en kriminel organisation, foretager bestikkelse, svig eller hvidvask af penge, skal⁶ udelukkes fra at deltage i udbudsprocesser i 4 år fra vedkommende entreprenør er endelig dømt eller har vedtaget bødeforlæg.
- Ordregiver er endvidere efter udbudslovens § 136, stk. 1, nr. 1, jf. implementeringsbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, forpligtet⁷ til at udelukke entreprenører, hvor ordregiver kan påvise en interessekonflikt, som ikke på anden vis kan afhjælpes.
- Reglerne om self-cleaning beskrevet ovenfor under afsnit 2 finder anvendelse.

Klausuler

- Ordregiver kan fastlægge en kontraktbestemmelse, der forpligter entreprenøren til at afstå fra at bestikke eller på anden måde uretmæssigt påvirke interne eller eksterne aktører i forbindelse med opfyldelse af kontrakten. Se eksempel 5 i dokumentet med klausuler. Bestemmelsen indebærer, at bestikkelse eller anden uretmæssig påvirkning i forbindelse med udførelse af kontrakten kan sanktioneres som misligholdelse af kontrakten mellem ordregiver og entreprenøren. Bestemmelsen pålægger endvidere entreprenøren loyalt at oplyse om eventuelle partsrelationer eller særlige forhold, der kan give anledning til interessekonflikter med bygherre.

⁶ og ⁷ En ordregivende enhed, der ikke er en ordregivende myndighed, jf. forsyningsvirksomhedsdirektivets artikel 3, er som beskrevet i afsnit 2 berettiget, men ikke forpligtet, til at anvende de nævnte egnethedskrav.